סב: הכותים אין להם פרק תשיעי נזיר

מתני׳ חומר בעבדים מבנשים [א]שהוא מפר נדרי אשתו [ב]ואינו מפר נדרי עבדו הפר לאשתו [ג]הפר עולמית הפר לעבדו [ד]יצא לחירות ומשלים נזירותו: **גמ׳** ת״ר [ה]למה רבו כופו לנזירות אבל לא לנדרים [ו]ולערכין מאי שנא גבי נזיר [ז]דאמר רחמנא [1]לאסור איסר על נפשו במי שנפשו קנויה לו יצא עבד שאין נפשו קנויה לו אי הכי אפילו גבי נדרים נמי אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון שהיה אשכול של ענבים מונח לפניו גבי נדרים דכי מיתסר בהאי לא מיתסר באחריני לא מצי כפי ליה גבי נזירות דכי מיתסר בהאי איתסר בכולהו מצי כפי ליה וגבי נדרים מי לא עסקינן דליכא אלא האי אשכול דאי לא אכיל ליה חליש אלא אמר (א) רבא כגון שהיה חרצן מונח לפניו גבי נדרים בהאי הוא דמיתסר לא מצי כפי ליה גבי נזיר דאיתסר נמי באחריני מצי כפי ליה וגבי נדרים מי לא עסקינן דליכא אלא האי חרצן דאי לא אכיל ליה חליש אלא אמר (ב) אביי [ה]למה רבו צריך לכפותו לנזירות ואין צריך לכפותו לנדרים ואינו צריך לכפותו לשבועה מ״ט דאמר קרא [2]להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו: **מתני׳** עבר מכנגד פניו ר״מ אומר [י]לא ישתה ורבי יוסי אומר ישתה: **גמ׳** לימא בדשמואל קמיפלגי [ז]דאמר שמואל [י]המפקיר עבדו יצא לחירות וא״צ גט שיחרור ר״מ אית ליה דשמואל רבי יוסי לית ליה דשמואל לא דכולי עלמא אית להו דשמואל אלא מאן דאמר ישתה סבר סוף מיהדר הדר ואתי גביה לישתי חמרא כי היכי דלא ליכחוש ולמאן דאמר לא ישתה סבר [ח]ליהוי ליה צערא כי היכי דליהדר גביה:

מתני׳

חומר בעבדים שאינו מיפר נדרי עבדו. אלא בנזירות מוחה[1] ונתרלה שוב לא יכול להתיר כי אם בהתרת חכם דוקא: **הפר** לעבדו יצא לחירות. שנשתחרר ואח״כ[2] משלים היפר לאו דוקא אלא כלומר מיחה: עבר[3] מכנגד פניו שברח: רמ״א לא ישתה ור׳ יוסי אומר ישתה. בגמ׳ מפרש טעמייהו: **למה** רבו כופהו לנזירות אבל לא לנדרים ולערכין. כופהו שמוחה על נזירות[4]: **לאסור** איסר. בנדרים כתיב ומיהו בפ״ק דנדרים (דף ג.) מקשינן נזירות לנדרים: **גבי** נדרים דכי מיתסר בהאי לא מיתסר באחריני לא מצי כפי ליה. דסברא הוא להעמיד מיעוטא דמי שנפשו קנויה לו דמיתסר[5] בכולהו ומתוך כך מיכחש ואין בו כל כך[6] כדי לעשות מלאכה ודין הוא שיאמר לנו הכתוב שיעכב עליו מי שנפשו קנויה לו: **גבי** נדרים נמי מי לא עסקינן דאי לא אכיל חליש ליה. ואפילו הכי קאמר אבל לא לנדרים ואכתי מאי שנא: כגון שהיה חרצן מונח לפניו. שאין טוב לאכילה: **וגבי** נדרים נמי מי לא עסקינן[7] שפעמים יחזק לבו גס באכילת חרצן אי נמי מי לא עסקינן שאף כשאר[8] דברים טובים שמחזיקין אותו: **יצא** להרע לאחרים שאין הרשות בידו. ולכך לנדרים אפי׳ בלא מחאת הרב לא חל הנדר כלל דהיינו הרעת אחרים שמכחיש כחו ואינו חזק למלאכה דילפינן נדרים משבועות דכתיב בהן להרע או להיטיב אבל נזירות אין להקישן לנדרים ופירש ה״ר יצחק משום דאמר בפ״ק (לעיל דף ג:) דנזירות חל ואפי׳ על דבר שאין הרשות בידו כגון דאמר שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר כדדרשינן לאסור יין מצוה כיין הרשות אלמא הנזירות חל על דבר שאין הרשות בידו ולכך יחול נמי נזירות העבד כל זמן שלא ימחה האדון אבל ודאי אם מיחה לענין זה נדרוש לאסור איסר על נפשו מי שנפשו קנויה לו שתועיל מחאת הרב ואם אינו ענין לנדרים שהרי אינו צריך למחות תנהו ענין לנזירות והא דקאמר אבל לא לערכין לא הוי דומיא דאבל לא לנדרים אלא שלא תועיל מחאת הרב לערכין כלל כי הוא [מה] מפסיד אם אמר העבד ערכי עלי ולכשישתחרר או יתנו לו מתנה על מנת שאין לרבו רשות בו ישלם להקדש: **לימא** בדשמואל קמיפלגי. דהשתא קס״ד כיון שהעבד ברח מכנגד פניו מסתמא נתייאש הימנו האדון והיינו הפקר: ר״מ אית ליה דשמואל. דאמר אינו צריך גט שיחרור ולכך לא ישתה שעתה אינו ברשות רבו ולא תועיל לו עוד מחאתו: ור׳ יוסי לית ליה דשמואל. וכיון דלא יצא לחירות תועיל לו מחאתו: דכ״ע אית להו דשמואל דמפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שיחרור והאי עבד שברח מכנגד פניו לא איירי בנתייאש ולא חשבינן ליה הפקר ר״מ סבר לא ישתה סבר דאין האדון מקפיד אם יצטער ויתכחש כשאינו אצלו כי היכי דניהוי ליה צער ויהדר לגביה שע״י כן ישוב אצלו כדי לשתות ביין ור׳ יוסי סבר ישתה קסבר אין נוח לו לרבו שימנע מן היין דליכחוש חיליה ולא יהיה כל כך בעל כח ולאוי למלאכה כשישוב אצלו:

נזיר

מתני׳ חומר בעבדים מבנשים שהוא מיפר נדרי אשתו. א) ואיזה חומר בעבדים מבנשים שאם היפר לאשתו היפר לה עולמית ואפילו נתארמלה או נתגרשה מיפר מעליה כל הנזירות לגמרי אבל בעבדים אינו כן שכיון שיצא לחירות משלים לנזירותו שקיבל עליו ומתחיל ומונה כבתחלה ואם מנה קצת בפני רבו משלים את השאר: **גמ׳ למה רבו כופו לנזירות.** ב) דהשתא הכי משמע לאיזה דבר יכול לכוף את עבדו בזמן שקיבל עליו נזירות לנזיר אבל לא לנדרים ולא לערכין שאם הדירו בהנאה מפירות פלוני או שאמר ערך פלוני עלי אינו יכול לכופו ונדרו נדר וערכו ערך וכגון שהקנה לו אחר ע״מ שאין לרבו בהם כלום: **מאי שנא גבי נזיר.** דיכול לכופו משום דאמר רחמנא לאסור איסר כו׳: **אי הכי אפילו גבי נדרים נמי.** יהא יכול לכופו ולהאכילו בעל כרחו מה שהדירו ממנו דהאי קרא גבי נדרים ג) קאי: **גבי נדרים דכי מיתסר בהאי אשכול לא מיתסר באחרינא לא מצי כפי ליה.** משום דלא מכחיש ביה כלל דאפשר ליה באחריני דכוותה נמי גבי אשתו כהאי גוונא לא מצי מיפר משום דלא הוי דברים שיש בהן עינוי נפש וכדתנן בפ׳ אלו נדרים (נדרים דף עט:) פירות מדינה זו עלי לא יפר ויביא לה ממדינה אחרת אבל גבי נזירות דכי מיתסר בהאי מיתסר באחריני כדתנן בפ׳ הריני נזיר מגרוגרות (לעיל דף יא.) מזגו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר ד) הכא נמי גבי אשכול כיון דאמר הריני נזיר ממנו ה״ז נזיר והוי הפסד לרבו דהוי כחוש ואינו יכול ליטרח יכול לכופו להאכילו בעל כרחו מה שהזיר ממנו דהאי קרא בנזיר קאי: **וגבי נדרים.** מדקפסיק ותני אבל לא לנדרים מי לא עסקינן דלא איכא אלא האי אשכול למיכל ליה: **דאי לא אכיל חליש.** והוי דומיא דנזירות ומאי שנא דהכא כופה והכא אינו כופה: **גבי נזירות.** ה)(ג) החרצן כי מיתסר מיתסר נמי באחריני כדתנן בפרק ו)כל כינויי נזירות (לעיל דף ג.): **דלא איכא.** מידעם למיכל ליה אלא האי חרצן: **אלא אמר (ד) אביי.** הכי קתני למה רבו צריך לכפותו לנזירות שאם נדר בנזיר ואין רבו כופהו הרי זה אסור ביין כל זמן שאינו כופהו לפי שאמרה תורה ואמרת אליהם לרבות את העבדים אבל לענין נדרים ו)וערכין אינו צריך להפר וערך אין לו שאין גופו קנוי לו וכן בנדרים נמי אפי׳ בלא כפייה מותר לשתות ביין ולאכול מכל אוכלין: **דאמר קרא להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא נשבע להרע לאחרים** ז)**שאין הרשות בידו.** הכא נמי כיון דקמכחיש כי לא אכיל ולא שתי ואיכא הפסד לרבו לא חיילא עליה שבועה: **מתני׳ עבר מכנגד פניו.** שברח מפניו של רבו: **גמ׳ רבי מאיר.** דאומר לא ישתה ביין: **אית ליה דשמואל.** דאמר כיון שהפקירו רבו יצא לחירות והכא נמי ח) דברח יצא לחירות ולא ישתה ביין וצריך לו להשלים נזירות כדקתני במתניתין. ורבי יוסי דאמר ישתה לית ליה דשמואל דאכתי ברשות רבו קאי ולאו כל כמיניה שלא לשתות משום דקמכחיש ואיכא הרעה לרבו: **לא דכולי עלמא אית להו דשמואל.** והיכא דהפקירו יצא לחירות ט) אלא הכא כיון דלא הפקירו אלא שברח מאליו לא יצא לחירות כלל וברשות רביה קאי. והכא בהא קמיפלגי דלמאן דאמר ישתה קסבר כיון דמהדר הדר לרביה לישתי חמרא בכל היכא דאיתיה כי היכי דלא ליכחוש ולא ליהוי פסידא לרביה: **ולמאן דאמר לא ישתה קסבר.** אע״ג דלאו כמפקיר עבדו דמי אפילו הכי לא ישתה משום דקנסינן ליה לעבדיה דליהוי ליה צערא דליהדר גבי דרביה דאי קאי ליה גביה כפי ליה למישתי חמרא והלכך אמרינן ליה דלא לישתי כל זמן שהוא בורח מפני רבו ולדברי הכל כתר תקנתיה אזלינן:

מתני׳

עין משפט נר מצוה

יד א מיי׳ פ״ח מהלכות נדרים הלכה ח סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סימן רלד סעיף ב וסעיף לו [וכהלכ״ש בפסקיו נדרים פ״י סימן י]:

טו ב מיי׳ פ״ב מהלכות נזירות הלכה יח יט:

טז ג מיי׳ פי״ב מהלכות נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סימן רלד סעיף נה:

יז ד מיי׳ פ״ב מהלכות נזירות הל׳ יח טוש״ע י״ד סימן רטו סעיף עב:

יח ה מיי׳ שם הלכה יח יט ופי״ב מהלכות שבועות הלכה ו:

יט ו מיי׳ פ״ב מהלכות נזירות הלכה יט וע״ש בכ״מ:

כ ז מיי׳ פ״ח מהלכות עבדים הלכה יג סמג לאוין קמ טוש״ע י״ד סימן רסז סעיף סד:

כא ח מיי׳ פ״ב מהלכות נזירות הלכה יט:

הגהות התוספות

1. נ״ל אם מיחה. 2. נ״ל אח״כ. 3. דיבור זה שייך למתני׳ לקמן. 4. נ״ל לנזירות. 5. נ״ל דמיתסר. 6. נ״ל כל כך בעל כח. 7. נ״ל מי לא עסקינן כו׳. פירוש שפעמים כו׳. 8. נ״ל שנדר אף משאר.

פי׳ הרא״ש

אבל לא לערכין ולא לנדרים שמעריך ונודר בעל כרחו של אדון. אי הכי נדרים נמי דעיקר קרא בנדרים כתיב גבי נדרים דכי מתסר (בה אין) [בהאי] לא מתסר באחרים לא מצי כייף ליה דאין האדון מקפיד על זה ונפשו קנויה לו לנדר זה אבל נזיר דכי מיתסר בהאי מיתסר בכולהו כדתנן לעיל פרק הריני נזיר מן הגרוגרות מזגו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ה״ז נזיר מצי כייף ליה דאין נפשו קנויה לו לנדר זה דאין האדון רוצה שיחליש כחו ולא יוכל לעשות מלאכה: ואי לא אכיל ליה חליש. ואפילו [הכי] אמר אינו כופהו: כגון שהיה חרצן מונח לפניו וס״ד [א] דבמניעה אכילת החרצן לא כחיש חיליה ואפ״ה פריך ליה זמנין דליכא אלא האי חרצן וכחיש חיליה אי לא אכיל ליה: אלא אמר אביי הכי קתני למה רבו [צריך] (יכול) לכופו לנזיר ואין [צריך] (יכול) לכופו לנדרים דאמר קרא גבי שבועת ביטוי יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו שאם נשבע שיכה את פלוני אין השבועה חלה ונדרים איתקש לשבועה דכתיב או השבע שבועה לאסור אסר הלכך בנדרים אין צריך לכופו דלא חל הנדר כלל שהנודר רע לאדונו שמכחיש את כחו ואינו ראוי למלאכה וקרא דלאסור אסר על נפשו דדרשי מניה מי שנפשו קנויה לו שאינו בבל יחל דברו ואע״פ שנדרו נדר יכול רבו לכופו לעבור על נדרו ואינו עובר בבל יחל אם אינו ענין לנדרים שהרי לא חל הנדר תנהו ענין לנזירות. ותימה נזיר נמי איתקש לנדרים וילף מניה דלא חלה עליו נזירות כלל וי״ל דשאני נזיר דגלי ביה קרא שחל על דבר שאין הרשות בידו כגון אם אמר שבועה שאשתה יין וחזר ואמר הריני נזיר כדדרשינן מיין [ושכר] לאסור (מת) [יין] מצוה כיין [הרשות] הלכך חלה נמי לנזירות עליו אע״פ שאין הרשות בידו להרע לאדון אבל הרב כופהו משום דלאסור אסר על נפשו אינו ענין לנדרים דלא חל הנדר כלל ותנהו ענין לנזיר לומר אע״ג דחלה עליו נזירות הרב כופהו ואינו עובר משום בל יחל ולערכין אינו יכול לכופו דמה מפסיד האדון אם הוא אומר ערכי עלי אם ישתחרר או יתן לו אחר ע״מ שאין לרבו רשות בו ישלם. לימא בדשמואל קמיפלגי דס״ד דכיון שברח העבד נתייאש הימנו והיינו הפקר ר״מ אית ליה דשמואל דאמר אין צריך גט שחרור וכיון שיצא לחירות צריך להשלים נזירותו לא דכ״ע אית להו דשמואל והכא בשביל שעבר מפניו לא נתייאש ממנו עדיין ומ״ד ישתה משום דמצפה האדון שימצאנו ויחזירנו וניחא ליה שישתה יין כדי שלא ימצא כחוש בשובו ומאן דאמר לא ישתה משום דניחא ליה לאדון שיצטער במניעת היין כדי שימהר לשוב אליו ואז ישתה יין:

מסורת הש״ס

א) [תוספתא ספ״ו], ב) [בתוספתא איתא ולא לשבועות], ג) [לעיל סא.], ד) גיטין לח. יבמות מח. קדושין עב., ה) [נדר רש״ם], ו) [סנהדר רש״ם], ז) גי׳ א״ת הריני נזיר יא., ח) נ״ל בו כת.

תורה אור השלם

1. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיי׳ אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: במדבר ל ג

2. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: ויקרא ה ד

נוסחת הריב״ן

א) שצריך להפר לנדר אשתו אבל לא לנדרי עבדו כ״ז שהוא תחתיו ולא יצא לחירות ואיזהו חומר בעבדים וכו׳: ב) השתא הכי הוא דמשמע כו׳ נזירות אבל: ג) נדרים כתיב הפ״ד: ד) ה״ז נזיר והוי הפסד: ה) גבי נזירות כי מתסר מן החרצן מיתסר: ו) נדרים ושבועות בלא כפייה נמי לא דלא חיילא עליו כו׳ וערכין אינו צריך להפר דערך אין כו׳ מכל אוכלין שאסר על נפשיה הפ״ד: ז) לאחרים שאין עליו שבועה לפי שאין כו׳: ח) וה״ג כיון דברח כו׳ דצריך שישלים נזירותו כדקתני: ט) אבל הכא:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אלא אמר אביי כגון שהיה חרצן: **(ב)** שם אלא אמר רבא למה רבו: **(ג)** רש״י ד״ה גבי נזירות כי מיתסר בהאי חרצן מיתסר נמי באחריני כצ״ל: **(ד)** ד״ה אלא אמר רבא הכי קתני וכו׳ דערך אין לו:

מוסף רש״י

למה רבו כופו לנזירות. כופה את עבדו שלא יהיה נזיר, ואם נדר בנזיר אחר כן כופהו לשתות יין כשירצה לעולם, ואפילו אחר כמה ימים ששמע, ואינו כופה אשתו, שלא תאמר כדתנן דאמרי בפרק הריני נזיר מן הגרוגרות (לעיל יב:) שאינו מיפר נדרה עד שנדרה, ואם נדרה אחר כן ולא הפר לה כששמע שוב אינו כופה שאשתו אלא נדרה נדר (ואח״ה בשמו). **המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור.** להיות מותר בישראל (קדושין עב:).

א) נראה דצ״ל וס״ד דבמניעת טעמו מאכילת חרצן לא כחיש חיליה וכו׳.